

ЗМІСТ

Втрачене життя	3
Голос сумління.....	130
Слова зайві	203

Частина II

ГОЛОС СУМЛІННЯ

Втрачене життя

І прийшов відьмак до Києва, і меч мав при собі, і сказав містянам: – Візьму за упиря два карбованці сріблом, за летиавицю – один золотий, а за Вія – повнокровну гривню.

Та кияни пащекували жадібно, не хтіли платити чужинцю – пиха й марнославство поросли душами, поправши зичливість і теплоту сердешну.

Забурмотів відьмак зло, зашипів.

Два дні небо супилося бурею.

А на третій провалився камінь вулиці й посунула звідти пошесть нечиста: і гади-василіски, і аспіди пекельні, і заклані мерці, що по жальниках на людей чигають.

Розтявся містом лемент, вулиці криком-розпачем сповнилися. Бігли цеховики й купці, а за ними рик і гарчання гуркотало.

Стояв відьмак і реготав.

І меч тримає у піхвах рунічний.

*Аж доки не впала перед ним дівка чиста й не змо-
лилася: – Вбережи-захисти Київ-Зміїв, відьмаче, віддам
усе, що моє.*

*І мовив той: – Не візьму злато, а вирву надію із сер-
ця, аби не скніти на самоті.*

І взяв меч, і рубав почвар.

І лилася кров, і день став як ніч.

*А як поїхав відьмак, то побивалися сто-триста дів
сумних, бо вся радість пішла з міста на три роки і ще
два місяці. Бо не брав відьмак срібла, а брав скарби ду-
ховні, бо не знав добра людського, лише хитрість і гнів,
і помсту, і крицю холодну.*

*Сам я того не бачив, але чесні віряни переказували
й хрестилися на Софію, а ще дід мій казав, що так бува,
як відьмака не уважити, і мій прадід казав, а він знаний
козак був, самого Пилипа Орлика бачив.*

*Так було, так буде і так має бути – то я вам кажу,
люди добрі, дід Хилько, якого дурисвіти всілякі Хваль-
ком прозвали.*

Вечірній туман скував вулиці дригким холодом.

Місяць ховався за сивими хмарами.

– Нічна варта. Нічна варта!

Латинським кварталом ішло троє городових, за ними їхав
верхи молодий чаклун у сірому плащі.

Варта пильнувала, дбала про міський спокій, бо тут, на
Паньківщині, немов на Парнасі, жила студентська братія
і професори університету святого Володимира. Було чима-
ло міських та приватних гімназій, містилася художня школа
Мурашка, де викладав сам Врубель.

Двожильний козак Щербина переповідав історію:

– ...А присяжний десятник каже: «Вижени відьму, бо від-
селю вас за Либідь, на насосну станцію. Чорний кіт як захи-
пить: «Я – не відьма, я – Пантелеймон Куліш!»

Городові розреготалися.

Навіть чаклун на коні всміхнуся.

– Допоможіть! Сюди! – із Ботанічного саду вискочили двоє ельфів: дівчина та молодик накульгуючи.

Козаки побігли назустріч, побачили кров на нозі. Тоді вихопили шаблі, а чаклун розкинув руки, і вгору злетіли сяйливі вогники.

– Він там, на алеї! – ельфійка озиралася з острахом. – Напав на нас з Язоном... страшний, мов Грендель!

Нічна варта рушила до ботанічного саду.

Жовтогаряче листя осені опадало звідусіль, вкривало собою стежки та галявини. Деревя стояли голі, немов примари, забули втрачене життя сонця й літа.

Чарівне сяйво линуло вперед.

– Що то за дідько? Ану, стій! – козаки угледіли сіру поstattь за деревами. – Стій-но, бо застрелю!

Невідомий чоловік рушив до них – у чудернацькому лахмітті, в іржавих обладунках. Пасма його волосся були пригтрушені пилом, у руках тримав старезний меч.

– Ех ти, сива голово – жив, а розуму не нажив, – один козак поцілив незнайомцю в ногу, бо той не зупинявся.

Постріл розірвав тишу міського саду.

Та мечник ішов далі, ніби й не відчув болю.

– То він – закладний мрець! Рубайте його, хлопці! – скомандував Щербина. – Геть погань з нашої землі!

Городові стали до бою. Чаклун про всяк випадок жбурнув на дивного чоловіка блакитні тенета. Той їх відкинув і заходився рубати козаків.

Трійця вправно трималася, та мечник трапився на горе вертлявий: раз за разом штрикав то одного, то іншого. Тож врешті-решт Щербина бився з ним сам на сам. Войовничо спалахнула шабля двоожильного козака. Вогонь бив нападника, але той не спинявся.

Чаклун намагався приборкати свого коня, кидав нові закляття, читав формули, та бісів мечник не зважав на чари,

зламав козацьку шаблю. Тоді пішов на чаклуна. Його очі сяяли двома лихими вогниками.

Перший поверх будинку на Котляревського двадцять п'ять розганяв сутінки теплом своїх вікон. Детективна агенція «Кассіопея» отримала власне приміщення.

Раніше тут містилася крамниця модного одягу старої Марти Хрущ «Дзига». Та на неї скаржилися дівчата: то голку забуде в спідниці (сядь та підскоч!), то «кокетку» на сукні так туго пошиє, що бюсту взагалі не видно.

«Заздрить», – шепталися дорослі жінки.

– Банкір Жолудь дає двадцять карбованців сріблом, якщо знайдемо Мотрю Варналій, бо відьма поцупила його щасливу вдачу, а тепер десь ховається...

Гном Гумбельт сидів за столом, перебирав папери.

Ельфійка Еліта посіла стіл навпроти, рахувала гроші.

– ...сімнадцять карбованців, вісімнадцять, двадцять, – Елітаверде наслинила пальця. – Люблю гроші.

– А де дев'ятнадцять? Поцупила? – гном насупився. – Знай, я стежу за тобою недремним оком.

– Ха! – гостровуха ляснула себе по огрядних боках. – Налякав карась kota, а той – хап за хвоста.

– Срака-пердяка, – з-за одвірку визирнув маленький големчик зі старим чоботом на голові. – Срака-пердяка.

– Малий, ти вже запецькав.

Ельфійка заховала гроші у залізну шафу.

– Срака-пердяка.

– Не звертай уваги, не заохочуй, – Гумбельт гортав листи. – Чаклун Святоборх обіцяє десять червонців за хвіст єдинорога. На біса він йому здався?

– Як ляснеш по дупі, то зморшки зникають, – Еліта занотувала в товстій книзі. – Те навіть дитина знає.

– Гаразд, запитаю Янсена.

– Срака-пердяка, – Шлембик висолопив язика, мовляв, хоч на язика гляньте, он який довгий – ще трохи й до носа дістане. – Срака-пердяка.

– От навчила на свою голову, – ельфійка кинула в малого гудзиком, яких після пані Хрущ залишилося безліч.

Големчик сховався, аби визирнути знову.

– Капітул пропонує добути Вовчий камінь. Ха, дають двісті карбованців. Добра грошва!

– Вовчий камінь належить темним ельфам Оболоні. Моріквенді його нікому задурно не віддадуть – знімуть шкіру, на барабан напнуть, пальці повідрізають.

– То вже точно срака-пердяка. Відмовляємо.

Гном послинив палець – ходімо далі.

Стефа не любила поділу магії на чорну й білу – вважала його примітивним, простим, вартим якихось знахарок з Житнього ринку. Жінка називала магію мистецтвом, яке треба поглиблювати й берегти від широких мас.

Янсен знав про те і не сперечався.

Він кохав чаклунку, називав Крижанівську квіткою, пташкою, ясочкою. Дружина на те фиркала, посміхалася, дозволяла цілувати себе. Цінувала чоловіка у свій спосіб.

Інколи називала надійним та вірним.

Янсенові було того досить.

Чого парі зазвичай бракувало – то грошей.

Опалення в Києві коштувало недешево. Пані Осика завчасно збирала гроші зі своїх квартирантів, нагадувала, що добрі дрова заберуть першими, тож не ловіть гав.

Цього року Янсен розраховувався вчасно.

Після історії з Єфімовим та дріадою до «Кассіопеї» потягнулася вервечка клієнтів, грошовий струмок давав надію на зимовий затишок і пристойні статки.

Та заробіток детектива потребував добрих ніг.

Зараз Янсен Стороженко ішов повз Золоті ворота.

– Свіжі пундики, вергуни-хрусти та медова плачинда, ще кльоцки смажені солоні, – вулицею чимчикувала жінка з кошиками, напнута барвистою хуткою. – А тут пироги з гарбузою для прудкого прутня.

Жінка глянула на Янсена чорними очиськами.

«Відьма, – вирішив русокосий і купив собі завиванець з маком. – Смачний, а з гарбузом, мабуть, ще кращий».

Небом пролетів сірий дракон Кістогриз.

Змій розлякав ворон, що обсіли Софіївські хрести. Птахи кинулися врзнобіч, гучно каркаючи.

Продавчиня хутко перехрестилася й пішла собі.

Чоловік рушив Ярославовим Валом, доки не дістався рогу Несторівської, названої на честь славетного мага-літописця. Раніше вулиця звалася Афанасіївською, бо тут кругом розкинувся Афанасівський яр, де серед бур'янів прияроків жило чимале босяцьке царство.

Згодом вїт Тадрина наказав засипати яр, а босяків тих гнати геть, аби навіть духу їхнього не було. Босяки посунулися на Шулявку, а Несторівська розквітла гарними садибами.

Тривала друга хвиля київської забудови.

Янсен доїв смаколик, став біля кутового будинку, де містилася крамниця чаклунського приладдя «Адоніс», що належала шляхетній майстрині Яніні Козелець.

Про пані Яніну містом ходили усілякі всілякі чутки, мовляв, вона – остання схимниця Вознесенського монастиря, на місці якого звели драконів Арсенал. Інші казали, що вона зріклася Господа Бога і заклала душу дияволу, за те отримала чаклунську силу, втратила жіноче щастя, тож не мала ані чоловіка, ані дітей.

– І так буде доти, доки не відстоїть три всеношних, не впаде на коліна і не вдариться об Саровський камінь тричі по сто разів, – казали церковні ханжушки.

Стороженко в те не врив, бо пані Козелець мала всі дипломи Капітулу, які тільки існували.

Він зайшов до крамниці. Над дверима за англійською модою зойкнув дзвіночок. Усередині було повно всілякого магічного начиння: широкі вітрини демонстрували засушених кажанів усіх видів і форм. Шафи ділилися пахощами трав, стелажі містили чаклунські жезли, ціпки, палі.

Янсен крутив головою, бо під стелею висіли магічні казани – мідні, бронзові, залізні, тавровані символами та знаками, яких чоловік ніколи не бачив і не знав.

Окремо лежали кулі для ворожіння: кришталь, евклаз, хризоліт, аметист, цитрин, турмалін.

– Вітаю, – у торгову залу вийшла власниця,
Яніна Козелець, висока, горда, сива.

Коси білі, як молоко, мали свою красу.

– Шукаю зброю – магічного ножа.

Чаклунка глянула на гостя – русявий з упертим поглядом карих очей, розумний.

– Ви воїн, а не чаклун, – жінка повела рукою перед собою. – Навіть не рунований. Маєте лише одну мітку. Як так сталося? Кинули навчання в кадетському корпусі?

Янсен відчув, як на лівій руці зачухалася руна Уруз.

– Зустрів гідного супротивника.

– Програла бій, втратили кар'єру та перспективу, – Яніна читала його минуле, немов сторінку із книжки. – Тепер наздоганяєте втрачене життя.

Кодекс Капітулу того не забороняв, але порядні маги принагідно нікого не читали, вважали за моветон. Та тут, у крамниці, ситуація видалася інтимнішою.

Янсен не любив непрошених нотацій.

– Пішов іншим шляхом, відтак шукаю чари.

Яніна підняла брову – овва.

Холодні блакитні очі вивчали Стороженка.

– Пане, ви знаєте закон: нам заборонено продавати магічну зброю абикому.

– Я – неабихто, працюю на Халдира.

Жінка кивнула, сухо клацнула пальцями – відчинилися двері однієї з шафок. Янсен придивився: хвилясті мечі, шаблі з рунами, даги, кинджали, стилети.

– Таке добро вже є, – детектив покрутив головою.

Пані Козелець приховала подив.

Друга шафа роззявила двері.

Зверху виблискували магічні атами з класичними чорними руків'ями, знизу – криві боліни з білими держаками. Янсен розгледів кременеві ножі, чорні обсидіанові, що мали руків'я, виточене із рогів оленів та баранів.

– Мені треба дещо інше.

Чаклунка люб'язно всміхнулася.

– Навряд чи ви маєте такі статки.

Але клацнула пальцями втретє.

Невисока чорна шафа демонструвала ритуальні ножі минулих віків: тригранні індійські пурби, зелені скіфські акінаки, золоті перуанські тумі... і чорне криве лезо.

«Ось він, – у Янсена тьохнуло серце. – Ніж, який я бачив у своїх видіннях – великий, кривий, чорний».

Яніна глянула в шафу, тоді на чоловіка.

– Вас зацікавив ніж Ями? Це індійський бог пекла, що розтинає цим ножем тіла грішників.

«Яма, Яніна, Янсен – навряд чи це збіг».

– Підходить. Яка його ціна?

– Гм, цю зброю важко оцінити сріблом чи золотом, – жінка повела рукою, і дверцята зачинилися.

– А чим тоді?.. Смарагдами, діамантами, пирогами з гарбузою? – Стороженко здогадувався, що угода не буде простою, бо Яніна щось замислила.

– Послугами, – чаклунка сіла в крісло, склала пальці разом. – Маю розповісти одну історію...

– ...Йому відрубали руки! – Гумбельт махнув олівцем, немов мечем. – І ніхто не знає, хто той зарізяка!

Ельфійка зневажливо циркнула зубом.

Тіньовик Антиной позіхнув:

– А чого ж його ніхто не захистив?

– Покруч посік козаків, чи ти не чув? Геть чумний став через свої підземні танці-погулянці, – Еліта взяла собі пампушку, тоді засопіла – відклала на тарелю. – А нам що з того? Ані копійчини, ані гарної дівчини.

– Гарна дівчина тут уже є, – молода чаклунка Христя ви-
зирнула з-за книги «Енциклопедія потойбічних істот» Джа-
біра ібн Хайяна. – То я.

– Читай книжку, мавпочко, не базікай, – Елітаверде дра-
тувалася без пампушок. – А чого чаклун не захищався як
слід? Повечеряв слабо чи дрючка свого загубив?

– Ніхто не зна, – гном голосно чхнув.

До агенції завітали Янсен з Крижанівською.

Стефанія була вбрана у вовняну сіру сукню.

– Що чути в місті? – поцікавився тіньовик.

– Гарольд у лікарні. Звіряча жорстокість – молодий ча-
клун втратив обидві руки, – жінка сіла в крісло, зняла шапоч-
ку з соболиним хутром, розсипала по плечах хвилі сяючого
русявого волосся.

Елітаверде затамувала подих.

Христя радо вирячила очі – замилувалася.

Гумбельт знову чхнув, бо витирав пилюку з книжок.

– Троє козаків зашепчуть собі рани, – Стороженко став
біля вікна, згадував зустріч із Яніною. Про свій візит до «Адо-
ніса» він нікому не розповів.

Гном знайшов шкатулу зі стрічками, насупився:

– Що за чорт порубав городових? Бо то, панове, ловка
епідерсія – перемогти двожильного Шмигайла.

– Ніхто не знає, – Янсен потер підборіддя. – Хто він та-
кий – наймит-ворожбит, химерник чи темний ельф?

Елітаверде взялася боронити своїх:

– Тю! Навіщо воїнам-квенді городових патрати? Ми по-
важаємо закон, хоч часом він до нас жорстокий.

– Гарольд повідомив Капітулу, що з нічною вартою по-
бився дивний морокун, брудний та іржавий, – Стефанія за-
брала в Гумбельта шкатулу. – Той нападник не зважав на ко-
зацькі кулі.

– Іржавий? – гном почухав ніс. – Може, голем?

Шлембик почув знайоме слово.

Кинув длубати дірку в стіні, притупав до компанії.

– Цяця-ляля, – големчик потягнув руки до шапки. – Хапай-тікай, хапай-тікай! Цяця-ляля!

Стефа відсунула шапку подалі.

Янсен озирнувся.

– Хто навчив його нової фрази?

Елітаверде глянула у вікно.

– Сам навчився, як ми пампушки їли.

– Нападник – лихий драугр, – Христя поклала книгу на стіл. – Ось, читайте: драугр – це мрець, що вилазить із могили, шукає дім, де галасують діти, стукає у вікно.

Малюнок демонстрував невідоме чуперадло, що йшло селом, висолопивши язика.

– Драугр воліє тепла, тож тягнеться до печі й груби, – Стороженко сумнівався. – Може задушити людину, та трое козаків потроцять його завиграшки.

– Раптом це велет-йотун, що не боїться криці? Чи вогняний демон?.. – Христя гортала «Енциклопедію». – Перед Самхейном усяка нечиста лізе до Києва.

– Легендарні йотуни полюбляють зиму, а в нас досі листя висить, – русявий чухав Шлембика. – Демонів не існує, то вигадки та релігійні забобони.

– А я чув, що у ваших лісах водиться кінь-люферланг, що чекає зими, а тоді кусає всіх перехожих, – Гумбельт заходився перевіряти бухгалтерію.

– Хай би той кінь тебе покусав за твої побрехеньки, – тінювик прокинувся і реготнув.

Еліта теж посміхнулася, бо не любила гнома.

– Хапай-тікай! – Шлембик теж радів, хоч не розумів жартів. – Хапай-тікай!

– Городові знайдуть нападника, – Стефа підвелася й пішла до себе на третій поверх.

Янсен мовчав, дивився за вікно.

Вітер збивав останнє листя з тополь, лип і каштанів.

Осінь ішла з міста, втрачаючи життя.

Чаклунка сиділа перед люстерком, розчісувала волосся дерев'яним гребінцем, казала, що він має таємну силу. Це був її улюблений вечірній ритуал.

– Ти мовчазний. Що трапилося? Я маю про те знати?

Чоловік гортав «Довершений магістерій» Гебера, гаяв час, доки Стефанія вкладеться спати, милувався її шиєю (мрія античного митця), милувався вираженими рухами, волоссям, поставою голови.

«Як так сталося, що ця богиня зі мною? Інколи вона буває холодною, злою, та я бачу її сумніви, її чутливу душу, їй теж потрібна підтримка, тепло, доброта. І я можу потурбуватися про цього янгола. Янголи теж сумують, згадують втрачене небесне життя».

– Нарешті знайшов свій ніж. Не вгадаєш – де, – Янсен відклав книгу, Крижанівська повела плечем – мовляв, яка різниця. – В «Адонісі» – царині білокосої Яніни.

Дружина скривилася.

Чоловік побачив це у віддзеркаленні.

– Вона дивна... ігнорує щорічні збіговиська. Що це за жінка, яка не ладна показати себе? Що за чаклунка, яка не прагне престижу? Парія, схимниця, дикунка. Правду про неї кажуть, що вона не при собі. Втрачене життя...

Про пані Козелець справді казали різне.

Хтось вигадував історії, що жінка воліла вкоротити собі віку, намагалася кинутися з Ланцюгового моста. Інші люди пліткували, що з підвалу її крамниці лунало пекельне виття грішників, яких вона мордувала разом із Сатаною, ходила голою і шмагала сталевим кийком.

Немає закону на заборону чуток.

– Ніж коштує дорого, – мовив Янсен не до шмиги.

– Я маю за те хвилюватися? – чаклунка завершила вечірній ритуал, ще раз глянула на себе, намастила щічки кремом з мандрагорою, аби залишатися молодою.

«Вона знає, як запитувати».

– Ні, все гаразд, щось вигадую.

Дружина підійшла до ліжка, торкнулася його грудей, сіла зверху, він вчасно відсунув ногу, милуючись ледь вловимими формами під теплою сорочкою.

– Сподіваюся, ти не слухав її дурних історій, якими вона годує привабливих чоловіків? Стара відьма.

– А я привабливий? – він вчасно змінив тему.

Між поцілунками то було легко зробити.

– Інколи... час від часу. Цілуй мене і мовчи.

Жовтень добігав кінця.

Вранішнє сонце втрачало силу.

Вітерець холодив вікна, шукав шпарини.

Янсен у теплому каптані вийшов на вулицю, чекав на молочара. Двоє чоловіків на розі Котляревської і Тараса Шевченка сперечалися через будівництво.

– Два мільйони цегли! Скільки?.. А я вам кажу: два! Стіну розбили монастирську, аби звести будинок. Молот не брав, відскакував, як Бог заборонив, а ви мені кажете!

Другий чоловік ледь шепотів, слабкий від горілки.

Перший не вщухав:

– Каменотеси приїхали аж із Коростишева! Розбили. Буде шістнадцять крамниць – по тридцять три мебльовані кімнати на кожному поверсі! Сімсот саженив площі!..

– Бог покарає, – бурмотів другий, хитаючись.

Молочар приніс ще теплі пляшки.

Стороженко повернувся додому, зазирнув на кухню.

Коли йшов холод, Стефанія любила зігріти себе кавою, каву пила з молоком. Янсен забрав у пані Осики кухоль, поніс на третій поверх, міркував сходами.

Київ і справді зростав із шаленою швидкістю.

За темпами розвитку дехто порівнював його з Чикаго. Вулицями висіла реклама на американський манер.

Колишній масток Мерінга, забудований Городецьким у новому стилі модерн зі статуями, ліпниною, бетонними тротуарами, містяни називали київським Парижем.

